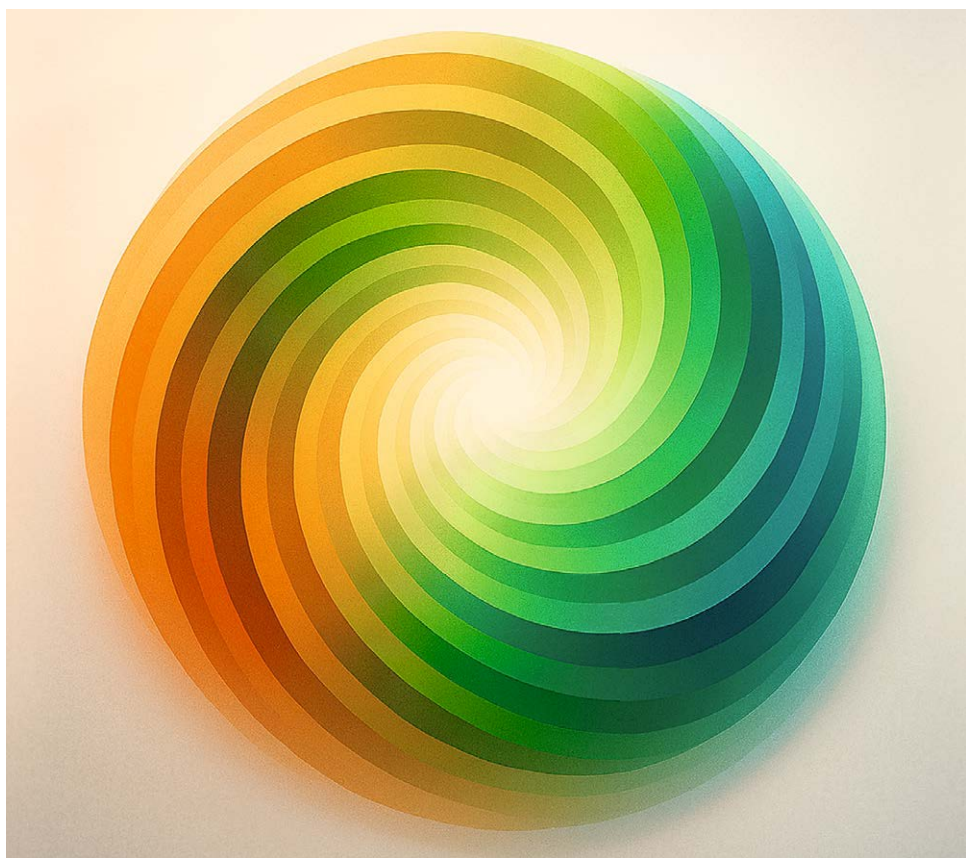

Jiří Kozák a kolektiv

Bolest a její léčba v prvním kontaktu

Mezioborová příručka

VIATRIS

Děkujeme společnostem, které v této publikaci inzerují nebo její vydání jiným způsobem podpořily (v abecedním pořadí):

Berlin-Chemie/A.Menarini Ceska republika s.r.o.

STADA PHARMA CZ s.r.o.

Viatris CZ s.r.o.

Jiří Kozák a kolektiv

Bolest a její léčba v prvním kontaktu

Mezioborová příručka

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.*

doc. MUDr. Jiří Kozák, Ph.D., a kolektiv

Bolest a její léčba v prvním kontaktu
Mezioborová příručka

Editor:

doc. MUDr. Jiří Kozák, Ph.D.

Kolektiv autorů:

MUDr. Rudolf Černý, CSc.
doc. MUDr. Jitka Fricová, Ph.D.
MUDr. Marek Hakl, Ph.D.
doc. MUDr. Jiří Kozák, Ph.D.
MUDr. Jan Lejčko

MUDr. Tomáš Nežádal, Ph.D.
MUDr. Jan Procházka, Ph.D.
doc. MUDr. Jiří Slíva, Ph.D., MBA
MUDr. Olga Šléglová
MUDr. Ivan Vrba, Ph.D.

Recenzentka:

MUDr. Dana Vondráčková

Kapitola 9 byla podpořena grantem MZ ČR-RVO-VFN 64165.

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

Obrázky dodala MUDr. Olga Šléglová

Cover Illustration © MUDr. Filip Moural s využitím AI, 2026

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2026

© Grada Publishing, a.s., 2026

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 10 722. publikaci

Šéfredaktorka lékařské literatury MUDr. Michaela Lízlerová

Odpovědná redaktorka Mgr. Klára Choulíková, Mgr. Klára Procházková

Jazyková korektura a redakce PhDr. Michaela Malinová

Sazba a zlom Vladimír Fára

Počet stran 144

1. vydání, Praha 2026

Vytiskla TISKÁRNA V RÁJI, s. r. o., Pardubice

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o léčích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-8737-9 (ePub)

ISBN 978-80-271-8736-2 (pdf)

ISBN 978-80-271-5673-3 (print)

Seznam autorů

Editor:

doc. MUDr. Jiří Kozák, Ph.D.

Centrum pro léčení a výzkum bolestivých stavů při Klinice rehabilitace a tělovýchovného lékařství 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Motol a Homolka

Kolektiv autorů:

MUDr. Rudolf Černý, CSc.

Neurologická klinika a Centrum pro léčení a výzkum bolestivých stavů při Klinice rehabilitace a tělovýchovného lékařství 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Motol a Homolka

doc. MUDr. Jitka Fricová, Ph.D.

Centrum pro léčbu bolesti při Klinice anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Ústřední vojenské nemocnice – Vojenské fakultní nemocnice Praha

MUDr. Marek Hakl, Ph.D.

Centrum léčby bolesti MEDICINECARE s.r.o.

doc. MUDr. Jiří Kozák, Ph.D.

Centrum pro léčení a výzkum bolestivých stavů při Klinice rehabilitace a tělovýchovného lékařství 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Motol a Homolka

MUDr. Jan Lejčko

Centrum léčby bolesti při KARIM – Klinice anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Plzeň

MUDr. Tomáš Nežádal, Ph.D.

Neurologické oddělení Ústřední vojenské nemocnice – Vojenské fakultní nemocnice Praha

Institut neuropsychiatrické péče

Neurochirurgická a neuroonkologická klinika 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Ústřední vojenské nemocnice – Vojenské fakultní nemocnice Praha

MUDr. Jan Procházka, Ph.D.

Centrum léčby chronické bolesti při Klinice anesteziologie, perioperační a intenzivní medicíny Fakulty zdravotnických studií Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a Krajské zdravotní, a. s. – Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem, o. z.

doc. MUDr. Jiří Slíva, Ph.D., MBA

Ústav farmakologie 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy

MUDr. Olga Šléglová

Revmatologický ústav a Revmatologická klinika 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy

MUDr. Ivan Vrba, Ph.D.

Anesteziologické a resuscitační oddělení Fakultní nemocnice Motol a Homolka, pracoviště Homolka

Recenzentka:

MUDr. Dana Vondráčková

Ambulance pro léčbu chronické bolesti Neurochirurgické a neuroonkologické kliniky 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Ústřední vojenské nemocnice – Vojenské fakultní nemocnice Praha

Obsah

Úvodní slovo	11
1 Strategie farmakoterapie bolesti v prvním kontaktu (Jiří Kozák)	13
1.1 Základní rozdělení bolestivých stavů	14
1.2 Analgetika používaná u běžné bolesti v prvním kontaktu	15
2 Historie analgetické léčby (Ivan Vrba)	23
2.1 Prehistorie a starověk	23
2.2 Starověk	25
2.3 Středověk	25
2.4 Renesance	26
2.5 17. až 19. století: První pokusy o vědeckou léčbu bolesti	28
2.6 Bolesti hlavy	32
2.7 20. století: Moderní analgezie a její rozvoj	35
2.8 Současnost a budoucnost léčby bolesti	36
3 Běžná bolest a indikace farmakologické léčby (Jiří Slíva)	39
3.1 Stručně k neopoidním analgetikům	40
3.2 Stručné poznámky k farmakoterapii nejčastějších typů bolesti	43
4 Běžné bolestivé stavy v neurologii (Rudolf Černý)	47
4.1 Cefalea	47
4.2 Neuropatická bolest	50
4.3 Vertebrogenní bolest	52
5 Léčba bolestí hlavy (Tomáš Nežádal)	57
5.1 Diferenciální diagnostika bolestí hlavy	57
5.2 Primární bolesti hlavy	57
5.3 Bolesti hlavy z nadužívání akutní analgetické medikace	67
5.4 Sekundární bolesti hlavy	68
6 Bolesti zad (Marek Hák)	71
6.1 Neopoidní analgetika	71
6.2 Opioidní analgetika	73
6.3 Adjuvantní analgetika pro léčbu neuropatické komponenty bolesti zad	75
6.4 Infuzní terapie	76
7 Léčba periferní neuropatické bolesti (Jan Lejčko)	79
7.1 Definice a patofyziologie neuropatické bolesti	79
7.2 Neuropatická bolest – klinický obraz	79
7.3 Léčba neuropatické bolesti	80
8 Léčba kloubních bolestí u revmatických onemocnění (Olga Šléglová)	87
8.1 Vyšetřovací postup a diferenciální diagnostika	87
8.2 Nejčastější revmatologické příčiny bolestí kloubů v praxi praktického lékaře	88
8.3 Kdy odeslat pacienta s bolestmi kloubů ke specialistovi	93
8.4 Léčba bolestí kloubů u revmatických onemocnění v ordinaci praktického lékaře	93
8.5 Farmakologická léčba kloubních obtíží u revmatických onemocnění	94

9	Léčba bolestí v onkologii <i>(Jitka Fricová)</i>	105
9.1	Základní typy nádorové bolesti	105
9.2	Cíle léčby onkologické bolesti	105
9.3	Předpoklady úspěšné léčby onkologické bolesti	106
9.4	Vyšetření bolesti	106
9.5	Neoploidní analgetika v léčbě onkologické bolesti	107
9.6	Opioidní analgetika v léčbě onkologické bolesti	108
9.7	Koanalgetika v léčbě onkologické bolesti	111
9.8	Průlomová bolest	112
9.9	Nové technologie v léčbě onkologické bolesti	113
10	Použití antidepresiv u bolestivých stavů <i>(Jan Procházka)</i>	115
10.1	Rozdělení antidepresiv	115
10.2	Účinky na deprese	117
10.3	Jak je deprese provázána s bolestí	118
10.4	Antidepresiva v léčbě bolesti	119
10.5	Léková interakce antidepresiv	120
10.6	Nežádoucí účinky	121
10.7	Vliv na řízení motorových vozidel	124
10.8	Využití antidepresiv v léčbě bolesti	124
	Seznam zkratk	129
	Souhrn	133
	Summary	135
	Rejstřík	137

Úvodní slovo

V běžném životě i v praxi mnoha oborů se setkáváme s bolestivými stavy, které nejsou dramatické a vyskytují se při běžných činnostech, například při rekreačním sportu, menším úrazu... Případně víme, že jsme k těmto obtížím náchylní a že se občas mohou vyskytnout. Týká se to například bolesti hlavy, zad, končetin po námaze, bolesti při menzes. Tento druh bolesti nás většinou nepřekvapí. Běžně se řeší dostupnými, často volně prodejnými analgetiky. Intenzivnější bolesti nebo ty, které přetrvávají déle, konzultujeme s praktickým lékařem nebo se ohledně výběru analgetika radíme s lékárníkem. Pro tyto případy nejsou vytvořeny specifické postupy, v problematice se však lze orientovat podle doporučených postupů farmakoterapie vydaných pod patronací odborné algeziologické společnosti (Společnost pro studium a léčbu bolesti, SSLB ČLS JEP). Obvykle se na běžnou bolest užívají volně prodejné léky běžně dostupné v lékárnách. Až při déletrvajících a intenzivnějších obtížích přichází na řadu návštěva lékaře. V prvním kontaktu, u praktického lékaře nebo specialisty, nastupuje patřičná analgetická léčba, většinou farmakologická. I v případě běžných obtíží a bolesti je potřeba zvolit správný lék, protože i zdánlivě bezpečná medikace může způsobit závažné zdravotní komplikace, zejména pokud je nadužívána.

Publikaci o běžné bolesti jsme kompletovali s řadou předních představitelů algeziologie i s odborníky z jiných, souvisejících oborů. Oslovili jsme je se zadáním podat jednoduché sdělení o praktickém využití terapeutických metod, zejména farmakoterapie, v léčbě nejčastějších bolestivých stavů. Autoři jednotlivých kapitol se věnují určitému okruhu onemocnění a stavů spojených s bolestí. Podrobně popisují farmakologickou léčbu těchto onemocnění, což nevyhnutelně vede k opakování některých informací o lécích a jejich vlastnostech. Na farmakologickou analgetickou terapii se publikace zaměřuje primárně, což jen podtrhuje kapitola zkušeného farmakologa, který obohacuje naše klinické uvažování o zajímavé farmakologické vlastnosti analgetik. Poučné jsou však i zásady jednoduché diagnostiky určitých onemocnění. V publikaci se čtenář seznámí také s historií léčby bolesti.

Věřím, že tato stručná publikace bude přínosem pro lékaře i lékárníky v základní orientaci ve výběru analgetik a jejich typů, a to nejen u běžných typů bolesti.

srpen 2026
doc. MUDr. Jiří Kozák, Ph.D.

